

Marine Le Penová – „kandidátka zapomenutých.“

Autorky: Katy Lee a Claire Sergent

Nad tichým a liduprázdným městečkem Hayange se vypínají vysoké komíny ocelárny ArcelorMittal. Na mlhou zalitých promrzlých ulicích se mnoho lidí na kus řeči nezastavuje – ale těch pár mluví jasně: Když v roce 2013 vysoké pece ocelárny vychladly, nezbylo tu mnoho práce ani naděje.

„Všichni toho máme plné zuby,“ říká Pascal, který odmítl poskytnout své příjmení, a opírá se přitom o dveře do svého tetovacího salonu. „Rozhodně se chystám volit Marine Le Penovou.“

Podobně jako řada oblastí na průmyslovém severu a východu Francie bývalo i patnáctitisícové Hayange nedaleko lucemburských hranic tradičně levicové. Do parlamentu posledních 20 let vysílalo socialistické zákonodárce a komunisté i další krajně levicové strany po desetiletí aktivně působí v místní politice.

V roce 2014 ale zdejší voliči dali před socialistickým starostou přednost kandidátu Front National (FN). Sedmatřicetiletý uhlazený Fabien Engelmann dobře ztělesňuje proměnu politického vkusu na místní úrovni. Někdejší tvrdě levicový odborář přešel kvůli rostoucímu znepokojení ohledně imigrace a islámu v roce 2010 do řad FN. Město sice v posledních prezidentských volbách o fous podpořilo socialistu François Hollandu před Le Penovou, ale máme-li soudit podle ohlasu v ulicích, při dubnovém hlasování má tentokrát šéfka FN velkou šanci v Hayange triumfovat.

Hayange je tedy francouzským ekvivalentem území Donalda Trumpa, domova voličů v „rezivém“ deindustrializovaném pásu (**Rust Belt**), kteří v letech 2008 a 2012 pomohli Obamovi do Bílého domu a jejichž hlasy loni na podzim zajistily Donaldu Trumpovi zisk těchto kdysi demokratických států.

Podobně jako Trumpovi se i Le Penové povedlo rozšířit svou voličskou základnu i za hranice skupiny frustrovaných bělošských voličů v oblastech, kde došlo k hospodářskému útlumu, kteří tvoří většinu obětí ztráty 900 000 pracovních míst ve francouzském průmyslu za posledních 15 let. FN sice tradičně považuje za svou základnu proslulý jih země, kde místní konzervativci a národně smýšlející vysídlenci z koloniálního Alžírsko dlouho tvořili páteř hnutí, pokud se ale Le Penové podaří vyvézt na celosvětové postbrexitové a posttrumpovské vlně populismu, bude to právě díky upadajícím severním průmyslovým městům jako Hayange.

„Okresy, které hlasovaly pro Trumpa, mají podobný sociologický profil jako oblasti podporující Marine Le Penovou – deindustrializované, do jisté míry ztracené a velice sociálně zranitelné,“ říká politolog Stéphane Wahnich, který o předsedkyni FN napsal dvě knihy. „Paříž a Lyon hlasují pro levici, protože jsou bohaté. Lidé z Hayange se obracejí ke krajní pravici, protože cítí, že se na ně zapomnělo. Jediný, kdo se staví na ochranu jejich zájmů, je Marine Le Pen.“

Země průmyslového kolapsu

Hayange se nachází v údolí **Mosely** nedaleko hranic s Lucemburskem a Německem a kontrola nad ním v průběhu dějin opakovaně přecházela z francouzských rukou do německých a zase zpět. Méně proměnlivá však je jeho „funkce“ korouhvičky kondice francouzského průmyslu. Jedna z nejstarších a nejmocnějších průmyslnických rodin v zemi **De Wendel** zde roku 1704 zřídila první slévárny, což z města dělá rodiště francouzského těžkého průmyslu. Ze své základny v Hayange se impérium de Wendelů rozšířilo napříč na železnou rudu bohatou oblastí a do roku 1900 se z nich stala jedna z největších ocelářských skupin v Evropě.

Když se posuneme o století vpřed, z města se stal symbol neschopnosti prezidenta Sarkozyho zpomalit kolaps průmyslu. V roce 2012 už kvůli obří nevyužitě kapacitě evropského ocelářství a záplavě laciné výroby z Číny i odjinud současný vlastník vysokých pecí v Hayange ArcelorMittal hledal způsob, jak je uzavřít. Osud továrny se stal jedním z hlavních témat prezidentských voleb toho roku. Tehdy ještě kandidát Hollande se objevil v ocelárnách, na moment vyvolal iluzi zájmu o kout země, který se dlouho cítil opomíjený – a sliby, že bude lépe, si zajistil hlasy modrých límečků.

Aby se vyhnul propuštění 600 zaměstnanců, uzavřel nakonec s ArcelorMittal dohodu, díky níž někteří zaměstnanci odešli do předčasného důchodu nebo byli zaměstnáni v obří průmyslové zóně, která se táhne až vedlejšímu městu Florange. Vysoké pece však zachránit nedokázal a z obřích komínů se přestalo kouřit. Nadále však jako bolestná připomínka lepších část doplňují panoráma města. Oficiálně jsou sice vysoké pece zakonzervovány pro možné využití v rámci budoucích projektů, nikdo v Hayange však nevěří, že k tomu někdy dojde, dokonce ani starosta z FN.

„Je s nimi amen, už nikdy nepojedou,“ říká Engelmanna, podle něhož je stát měl odkoupit a následně prodat, dokud byl trh v lepším stavu.

Z levice k vlastenectví

Vnuk oceláře Engelmanna započal svou kariéru jako představitel největších a nejradikálnějších francouzských odborů: Všeobecné konfederace práce (CGT). Tehdy byl ještě komunistou. Vlastní politickou konverzi popisuje ve své knize z roku 2014 *Od levice k vlastenectví (Du gauchisme au patriotisme, itinéraire d'un ouvrier élu maire d'Hayange*, Riposte Laïque, 2014). Došlo k ní podle něj postupně: vždy věřil v silnou úlohu státu – a věří dodnes. Stále více ale nabýval přesvědčení, že levice se nezabývá jeho obavami z imigrace a postavení islámu ve Francii. Front National nabízela odpovědi, které hledal.

„Politika Marine Le Penové je politikou zdravého rozumu spojeného nejen s protekcionismem a ochranným státem, ale také jasnějšími a tvrdšími postoji k bezpečnosti a masové imigraci,“ říká v rozhovoru na radnici, hrozivě působící budově na hlavním náměstí.

„Nejdřív jsem se bál, že jsou to samí skinheadi a antisemité, jak jsem to znal z médií,“ popisuje první kontakty se stranou. **„Místo toho jsem ale našel středostavovské Francouze, kteří mi říkali: ‚Žije se nám ve Francii těžko, nezvládáme platit účty.‘ Malé obchodníky, kteří jen taktak vyšli.“**

Před Engelmannovou radnicí rozdává pár trockistů pamflety. První poválečný starosta Hayange sice byl komunistou, ale vliv zdejší krajní levice slábl spolu s celostátními osudy strany, která až do 80. let byla významným politickým hráčem a dokonce obsazovala i ministerská křesla. Zvolení Françoise Mitteranda prezidentem roku 1981 – stal se prvním socialistickým a nejdéle vládnoucím prezidentem Francie – sice učinilo z levice volitelnou vládní alternativu, současně však odsálo mnoho energie kdysi tak populárním komunistům.

Normalizace fašismu?

Podobně jako další paternalističtí průmyslníci 19. století utvářeli de Wendelové kulturu Hayange takovým způsobem, že doly a ocelárny ovládaly všechny oblasti života. **Patroni města nedávali jeho lidem jen zaměstnání, poskytovali také rozsáhlé sociální služby od zdravotnictví až po ubytování.**

„Člověk se narodil v jejich nemocnicích a i školy zřizovali Wendelovi nebo církev,“ říká místní konzultant Marc Olénine, který o městě napsal knihu. Štědré benefity – poskytované do jisté míry až do 80. let s cílem udržet pevné zdraví i poslušnost zaměstnanců – podle něj z větší části vysvětlují do dnešních dní přetrvávající výrazně levicovou kulturu.

Wahnich se domnívá, že právě minulost regionu vysvětluje poměrně snadný přechod tolika místních lidí k FN.

„Nesmíme zapomínat, že údolí Mosely za války Němci anektovali,“ poznamenává. Z tamějších obyvatel se stali němečtí občané, a mladí muži museli rukovat do Wehrmachtu. Ostatní části Francie nebyly připojeny k Německu, ale okupovány. „Fašismus je tady tak do jisté míry normalizovaný,“ tvrdí.

Francouzská zkušenost s autoritářstvím za nacistické okupace je jedním z faktorů, proč se představa vlády Front National mainstreamovým voličům tolik hnusí. V údolí Mosely byl však podle Wahnicha psychologický otisk války přece jen odlišný a pomohl dodat levičáctví ocelářských rodin jako ta Engelmanna podtón autoritářství. **K přechodu z autoritářské levice na autoritářskou pravici „už není třeba vyvinout velkou sílu,“ uzavírá.**

Jiní se pak zamýšlejí, zda je přechod loajality voličů rezivého pásu od tvrdé levice k Front National skutečně natolik šokující, když **u obou nacházíme podobnou protielitistickou rétoriku a obě se zaklínají zájmy pracujících tříd.**

Ekonomika a imigrace

Odlišnosti podle všeho hledejme v dobrém načasování poselství Le Penové stran imigrace a islámu. **Stejně jako jinde na Západě doprovází hospodářský útlum vlna odporu proti nově příchozím.** Mnozí obyvatelé oblasti jsou imigrantského původu, potomci generací Italů a dalších Evropanů, kteří od konce 19. století přicházeli za prací do místních dolů a oceláren. Stále více lidí ale nabývá dojmu, že u nedávnějších příchozích se má celá věc jinak.

„Italové a Portugalci sem přišli a integrovali se,“ říká stárnoucí rocker Georges Dibling, který na místním trhu prodává punkové trečky. **„Dneska ale přicházejí lidi z neevropských zemí a to způsobuje problémy.“** Přestože jsou ve městě dvě halal řeznictví, zůstává Hayange z velké většiny bělošské. Místní jako vlastník tetovacího salonu Pascal ale mluví o „invazi.“

„Musejí sem přestat proudit cizinci. Už tak tady není práce a to málo, co zbývá, nám seberou,“ říká sedmapadesátiletá trhovkyně Véronique, která celý život volila levici, ale teď se chystá podpořit Le Penovou. **„Něco se musí změnit.“**

Podle ekonoma Marca Guillaumeho se odpor proti cizincům hromadí už od 70. let, kdy prudký nárůst cen ropy ochromil francouzské hospodářství obecně a průmyslové oblasti zvláště. Působily přitom i obecnější trendy globalizace: železnou rudu, dříve těženou v okolí Hayange, bylo nyní možné dovážet laciněji z Mauretánie nebo Kanady. Spoustu míst také vymazal technologický pokrok. Odvětví zaměstnávající ještě v roce 1975 155 tisíc lidí se do roku 2009 smrsklo o dvě třetiny, když mnozí raději odešli do předčasného důchodu. Nemilosrdně mluví i statistiky odborů: továrna v Hayange, kde v roce 1973 pracovalo 13 000 dělníků, dnes zaměstnává pouhé 2 200 lidí.

Stejně jako další města rezivého pásu utrpělo Hayange svou závislostí na jediném odvětví. „Jde o oblast poznamenanou svým monopřemyslem,“ říká Olénine. Když před staletími budovali Wendelové své ocelářské impérium, tekly peníze dělníky plnými hrstmi i do obchodů

a životem kypících kaváren, které lákaly lidi ze širokého okolí. To se dnes změnilo a kavárny tak povětšinou zůstávají prázdné.

„Dřív byla ve městě spousta podniků; všude byla práce,“ poznamenává jeden nezaměstnaný ocelář, který odmítl říci své jméno, nad pivem a novinami v jednom baru. Mává rukou směrem k vysokým pecím. „A teď je tu mrtvo. Je to příšerné.“

Kde by bez Evropy byla práce?

Dnes asi třetina obyvatel města dojíždí do Lucemburska – většinou kvalifikovaní pracovníci v **terciárním sektoru** jako IT nebo bankovníctví, pro které levnější pronájmy stojí za dvouhodinové dojíždění. Navzdory úpadku průmyslu nezaměstnanost v tomto regionu na severovýchodě Francie nijak zvlášť nepřevyšuje celostátní průměr kolem 10%, což je ale velkým dílem zásluhou mnoha lidí pracujících v cizině, 90 000 v Lucembursku a desítek tisíc dalších v Německu, Belgii nebo Švýcarsku. Dokonce i voliči FN v Hayange uznávají svou nepříliš pohodlnou závislost na svých evropských sousedech. Starosta však tvrdí, že kdyby Le Penová skutečně vyjednala odchod z Evropské unie, strana by dokázala přijít s řešením.

Mimo dojíždění za hranice nebo přežívání na veřejné podpoře v Hayange moc práce není. Proslule velkorysý sociální systém měl podle Wahniche v oblasti paradoxní účinek: posílil populistické rozhořčení kvůli připomínce toho, jak málo se vyhlídky místních lidí vylepšily.

„Typickému horníkovi je dnes šedesát a bez práce je patnáct let - placený, aby nedělal nic. Má však víc peněz než jeho syn,“ říká. „Žádné hospodářské oživení se nekoná. Děti tak buď odcházejí, nebo zůstávají a vydělávají si méně než jejich rodiče.“

Kdysi tolik velebená jistota zaměstnání Francouzů – **odkaz historických výdobytků levice** – se stala zátěží, kvůli níž společnosti jen neochotně najímají nové stálé zaměstnance, což je spolu s chabými ekonomickými vyhlídkami tlačí k tomu přenášet výrobu za hranice. V roce 2015 bylo skoro 90% nových pracovních kontraktů krátkodobých, většina pak kratších než jeden měsíc. Hayange v tomto směru není žádnou výjimkou: mnozí z těch, kteří ještě pracují v ocelárnách, dělají na krátkodobé smlouvy a žijí tak v neustálých obavách ze ztráty zaměstnání.

„Jsme jako kapesníky - vezmou nás, použijí a odhodí,“ popisuje to nezaměstnaný ocelář. Pětačtyřicátník před nějakou dobou skončil osmnáctiměsíční pracovní poměr v závodě. Na rekvalifikaci je moc starý a kvůli rodinným závazkům se nemůže odstěhovat. Nezbyvá mu tak než doufat, že příští rok bude po jeho službách větší poptávka.

Trumpův efekt ve Francii

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že Le Penová postoupí do druhého kola prezidentských voleb, v němž se v květnu utkají dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního (přestože by

alespoň podle dosavadních předpokladů neměla zvítězit). Od kandidáta socialistické strany Benoita Hamona se toho mnoho nečeká a většina předpovědí mluví jako o možných soupeřích Le Penové buď o někdejší centristickém ministrovi hospodářství Emmanuelovi Macronovi, který v poslední době v průzkumech posiloval, nebo o pravicovém kandidátu Françoisi Fillonovi, přestože jeho hvězda následkem korupčního skandálu zdá se zachází.

Pro voliče v oblastech jako Hayange však ani jeden z těchto mužů není příliš lákavou alternativou. Hrdý vyznavač thatcherismu Fillon dal otevřeně najevo, že hodlá seškrtat daně právnických osob a zrušit půl milionu pracovních míst ve veřejném sektoru. Macron se zase profiluje jako proevropský a podnikatelským zájmům nakloněný kandidát, který mluví o snížení daní bohatým.

Specifičnost amerického Sboru volitelů (Electoral College) dodala na vlivu Trumpovým voličům ve venkovských a postindustriálních státech. Na rozdíl od USA však ve Francii hněv lidí z měst jako Hayange vynese Marine Le Penovou do prezidentského paláce jedině tehdy, pokud budou zastupovat více než polovinu voličů. Wahnich i většina ostatních to považují za nepravděpodobné – také kvůli dosud živé poslední francouzské zkušenosti s autoritářským režimem v podobě loutkové vlády podporující nacisty. „Pravicový populistický kandidát historicky nezní uším Američana úplně stejně jako těm Francouzovým,“ říká. V městech rezavého pásu jako Hayange sice možná někdejší levicové autoritářství napomohlo vzniku politické kultury ochotné přijmout FN, což však podle něj neplatí pro celou Francii jako takovou.

Přesto je však hněv z ulic Hayange – proti politikům k ničemu, EU, následkům volného trhu – cítit i na mnoha jiných místech. Le Penová sama se už v roce 2012 označila za „kandidátku zapomenutých.“ Tentokrát však jako by se zdálo, že čas zapomenutých konečně přišel.

Úvaha *How the French left learned to love Marine Le Pen* vyšla na stránkách Financial Review 8. února 2017.